

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за квітень 2020 року

Зміст

1. Спори, що виникають із трудових правовідносин	4
1.1. Особа, яка працює за строковим трудовим договором, укладеним відповідно до частини третьої статті 6 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», і заміщає у мирний час окрему військову посаду у Збройних Силах України, несе відповідальність у порядку, визначеному трудовим законодавством	4
1.2. Перебування двоюрідних братів і сестер у підпорядкуванні особи не створює щодо такої особи конфлікту інтересів, а отже, не тягне за собою будь-яких обмежень та обов'язків, передбачених статтями 27, 28 Закону України «Про запобігання корупції», у тому числі не є підставою для її переведення на нижчу посаду	5
1.3. Відсторонення працівника від роботи можливе тільки з підстав, що визначені законодавством, зокрема статтею 46 КЗпП України, а тому невиконання вимог керівника не може бути підставою відсторонення працівника	7
2. Спори, що стосуються житлових правовідносин	9
2.1. Інваліди війни та прирівняні до них особи мають право на позачергове отримання житла відповідно до пункту 18 статті 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», проте забезпечення таких осіб житлом можливе лише згідно з черговістю з урахуванням часу взяття на облік та в порядку, передбаченому законодавством	9
2.2. Непроживання особи у квартирі, яка належить їй на праві власності, та факт відсутності її реєстрації в цій квартирі не звільняє особу від обов'язку нести витрати з оплати житлово-комунальних послуг	11
2.3. Позовні вимоги про визнання безпідставним нарахування заборгованості з оплати за утримання будинку, прибудинкової території та послуг за централізоване опалення не відповідають способу захисту, передбаченому статтею 16 Цивільного кодексу України	12
2.4. Непроведення виконавцем періодичної повірки засобу обліку води не є підставою для неврахування його показників, оскільки забезпечення проведення повірки є обов'язком виконавця послуг і невиконання ним такого обов'язку не повинно мати негативних наслідків для споживача	13
3. Спори, що виникають із сімейних правовідносин	15
3.1. Якщо батько не довів необхідності зміни прізвища дитини, яка від народження проживає з матір'ю та має її прізвище, а також того, що зміна	15

прізвища буде відповідати інтересам дитини, її психологічному та гармонійному розвитку, підстав для зміни прізвища дитини немає

3.2. Зміна законодавцем мінімального розміру аліментів, які підлягають стягненню з платника аліментів на одну дитину, не є підставою для зміни розміру аліментів відповідно до статті 192 СК України, але є підставою для зміни мінімального розміру аліментів, зазначених у виконавчому листі у процедурі виконання та стягнення аліментів, та враховується під час визначення суми аліментів або заборгованості 16

3.3. Факт реєстрації нерухомого майна, придбаного у період шлюбу, на ім'я одного з подружжя не означає, що воно належить лише особі на ім'я якої зареєстроване. Таке майно є спільною сумісною власністю подружжя, а тому, відчуження частки цього майна на публічних торгах без згоди іншого з подружжя порушує право останнього як співвласника на вільне користування і розпорядження нерухомим майном 18

4. Спори, що виникають з питань захисту права власності 20

4.1. Здійснення особою перепланувань у належній йому на праві власності квартирі, які не передбачають втручання у конструктивні елементи будівлі, не потребують отримання відповідних дозвільних документів на проведення таких робіт 20

4.2. Позов про визнання права власності за набувальною давністю не може заявляти особа, яка володіє ним за волею власника і завжди знала, хто є власником цього майна 22

5. Спори, щодо відшкодування шкоди завданої джерелом підвищеної небезпеки 24

5.1. Хоча кінь чи інша свійська тварина не є джерелом підвищеної небезпеки, проте особа, яка її утримує, повинна відшкодувати в повному обсязі завдану її твариною шкоду іншій особі або її майну відповідно до статті 12 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» 24

6. Спори, що виникають з питань щодо застосування обмежувального припису 25

6.1. При вирішенні питання про застосування обмежувального припису суд на підставі установлених обставин справи та оцінки факторів небезпеки (ризиків) щодо вчинення домашнього насильства має оцінити пропорційність вручення у права і свободи особи з урахуванням того, що ці заходи пов'язані із протиправною поведінкою такої особи 25

1. Спори, що виникають із трудових правовідносин

1.1. Особа, яка працює за строковим трудовим договором, укладеним відповідно до частини третьої статті 6 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», і заміщає у мирний час окрему військову посаду у Збройних Силах України, несе відповідальність у порядку, визначеному трудовим законодавством

01 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом військового прокурору Івано-Франківського гарнізону в інтересах держави – Міністерства оборони України в особі військової частини А1349 до ОСОБА_1 про відшкодування шкоди, завданої внаслідок злочину.

Суди встановили, що відповідач – старший інструктор-пілот військової частини А1349, виконуючи тренувальний політ на літаку Л-39, при здійсненні елементу польоту вчасно не зорієнтувався та допустив грубе приземлення літака, що призвело до пошкодження елементів його конструкції та завдало шкоди військовій частині А1349 на суму 490 286,00 грн.

Вироком міського суду відповідача визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого частиною другою статті 367 КК України, та призначено покарання із застосуванням статті 69 КК України у виді штрафу без позбавлення права обіймати певні посади та займатися певною діяльністю. Посилаючись на зазначені обставини та вказуючи, що ОСОБА_1 не відшкодував у добровільному порядку завдану шкоду, прокурор просив суд стягнути її з відповідача.

Рішенням міського суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено у зв'язку із пропуском строку, передбаченого статтею 233 КЗпП України.

За результатами розгляду Верховний Суд залишив судові рішення без змін і прийняв постанову, в якій зазначив, що порядок проходження військової служби, права та обов'язки військовослужбовців визначаються цим та іншими законами, відповідними положеннями про проходження військової служби, що затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами (частина четверта статті 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»).

Окремі військові посади в мирний час можуть заміщатися (на умовах строкового трудового договору) цивільними особами у порядку, встановленому Міністерством оборони України, або резервістами в порядку, встановленому Генеральним штабом Збройних Сил України (частина третя статті 6 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»).

Регулювання трудових відносин працівників, які заміщують військові посади, здійснюється відповідно до законодавства.

Отже, особа, яка працює за строковим трудовим договором, який укладено відповідно до частини третьої статті 6 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», заміщає у мирний час окрему військову посаду у Збройних Силах України, несе відповідальність у порядку, визначеному трудовим законодавством.

У справі, що переглядається, позов пред'явлено військовим прокурором в інтересах держави – Міністерства оборони України в особі військової частини А1349 до фізичної особи про відшкодування майнової шкоди, завданої нею під час проходження військової служби.

Суд установив, що відповідач не є військовослужбовцем, продовжує працювати у військовій частині А1349 на підставі укладеної трудової угоди.

Пунктом 3 частини першої статті 134 КЗпП України визначено, що відповідно до законодавства працівники несуть матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної з їх вини підприємству, установі, організації, у випадках, коли шкоди завдано діями працівника, які мають ознаки діянь, переслідуваних у кримінальному порядку.

Для звернення власника або уповноваженого ним органу до суду з питань стягнення з працівника матеріальної шкоди, заподіяної підприємству, установі, організації, встановлюється строк в один рік з дня виявлення заподіяної працівником шкоди (частина третя статті 233 КЗпП України).

Колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновками судів про те, що відповідач має відшкодувати шкоду, завдану державі в особі військової частини А1349 як її працівник, і саме він несе відповідальність за шкоду, завдану при виконанні трудових обов'язків, однак військовий прокурор звернувся до суду з позовом поза межами строків, визначених статтею 233 КЗпП України.

Постановою Верховного Суду від 01 квітня 2020 року рішення Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 01 лютого 2019 року та постанову Івано-Франківського апеляційного суду від 29 липня 2019 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 квітня 2020 року у справі № 344/11071/17 (провадження № 61-15940св19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88574997>

1.2. Перебування двоюрідних братів і сестер у підпорядкуванні особи не створює щодо такої особи конфлікту інтересів, а отже, не тягне за собою будь-яких обмежень та обов'язків, передбачених статтями 27, 28 Закону України «Про запобігання корупції», у тому числі не є підставою для її переведення на нижчу посаду

01 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Львів» імені Данила Галицького» про поновлення на посаді, стягнення різниці в заробітку за час виконання нижче оплачуваної роботи.

Суди встановили, що наказом відповідача ОСОБА_1 переведено з посади начальника служби наземного обслуговування на посаду начальника інженерно-авіаційної служби, пізніше – на посаду інженера з наземного обслуговування повітряних суден провідного інженерно-авіаційної служби підприємства. Останнє переведення

відбулося через те, що за результатом службового розслідування щодо позивача виявлено ознаки вчинення ним правопорушення, пов'язаного з корупцією, – неповідомлення про наявність реального конфлікту інтересів, який полягає у роботі в безпосередньому підпорядкуванні родичів, а саме двоюрідних братів і сестер.

Вважаючи такі дії відповідача незаконними, просив поновити його на посаді начальника інженерно-авіаційної служби підприємства; стягнути з відповідача на його користь різницю в заробітку за час виконання ним нижчеоплачуваної роботи на посаді інженера з наземного обслуговування повітряних суден провідного інженерно-авіаційної служби підприємства.

Відмовляючи в задоволенні позову, районний суд виходив із того, що позивач мав приватний інтерес у сфері виконання службових повноважень, оскільки встановлено факт неодноразового прийняття ним рішень стосовно родичів, які працювали у його підпорядкуванні, такий інтерес міг вплинути в майбутньому на об'єктивність чи неупередженість прийнятих ним рішень.

Скасовуючи рішення районного суду та частково задовольняючи позов у частині поновлення позивача на посаді начальника інженерно-авіаційної служби підприємства, суд апеляційної інстанції виходив із того, що передбачених КЗпП України та Законом України «Про запобігання корупції» підстав для переведення позивача з посади начальника інженерно-авіаційної служби підприємства немає.

Касаційний цивільний суд погодився з таким висновком апеляційного суду, зазначивши, що статтею 1 Закону України «Про запобігання корупції» визначено, що пряме підпорядкування – відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням.

Суд установив, що позивач є посадовою особою юридичної особи публічного права.

Згідно з частиною першою статті 27 Закону України «Про запобігання корупції» особи, зазначені у підпунктах «а», «в» – «з» пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону, не можуть мати в прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» у редакції чинній на час виникнення спірних правовідносин, підлеглі не були близькими особами з позивачем, їх взаємні права та обов'язки не мали характеру сімейних, що виключає можливість віднесення цих осіб до категорії близьких осіб у розумінні цієї статті, а відповідно, і застосування до них обмежень та обов'язків, передбачених статтями 27, 28 указанного Закону.

З урахуванням наведеного апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку про те, що передбачених Законом України «Про запобігання корупції» та КЗпП України підстав для переведення позивача з посади начальника інженерно-авіаційної служби підприємства не було, а тому є правові підстави для його поновлення на цій посаді.

Постановою Верховного Суду від 01 квітня 2020 року постанову Львівського апеляційного суду від 30 травня 2019 року в частині позовних вимог ОСОБА_1 до Державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Львів» імені Данила Галицького» про поновлення на посаді залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 квітня 2020 року у справі № 461/4438/18 (провадження № 61-13133св19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88574958>

1.3. Відсторонення працівника від роботи можливе тільки з підстав, що визначені законодавством, зокрема статтею 46 КЗпП України, а тому невиконання вимог керівника не може бути підставою відсторонення працівника

01 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства «Банк «Фінанси та Кредит» (далі – уповноважена особа Фонду), Публічного акціонерного товариства «Банк «Фінанси та Кредит» (далі – ПАТ «Банк «Фінанси та Кредит»)) про визнання незаконними та скасування наказів, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

Позов мотивований тим, що позивач перебуває у трудових відносинах з ПАТ «Банк «Фінанси та Кредит». Уповноважена особа Фонду видала розпорядження надати тимчасовий дозвіл на перебування у приміщенні банку та пропуск зазначеним у розпорядженні особам у зв'язку з виробничою необхідністю.

У зв'язку з відмовою виконувати це розпорядження та вчиненням дій, спрямованих на протидію законних вимог керівника, наказами уповноваженої особи Фонду позивача відсторонено від посади заступника директора департаменту по роботі з правоохоронними органами та введено для працівників, у тому числі і для нього, режим простою до особливого розпорядження уповноваженої особи Фонду. Зазначені накази не були належним чином доведені до відома працівника, унаслідок чого він був протиправно позбавлений інформації про період простою, його причину, дату закінчення, режим роботи, робочий час та форму оплати праці. Відповідач не обґрунтував підстав для вжиття заходів реагування, не повідомив про причини відсторонення від займаної посади, не отримав пояснень, що є порушенням статті 149 КЗпП України. Банк не попередив позивача про зміну умов праці, не запропонував йому для переведення на час простою усі наявні вакансії, чим порушив положення статей 32, 34 КЗпП України. Позивач зазначав, що вказані накази прийняті з порушенням статті 46 КЗпП України, а тому є незаконними і підлягають скасуванню. Також просив стягнути несплачену суму середнього заробітку за час вимушеного прогулу у зв'язку з незаконним відстороненням.

Рішенням районного суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, позов задоволено частково. Визнано незаконними накази уповноваженої особи Фонду щодо вжиття заходів реагування на відмову окремих працівників від належного

виконання своїх обов'язків та щодо режиму простою працівників структурних підрозділів у частині ОСОБА_1; стягнуто з ПАТ «Банк «Фінанси та Кредит» на користь ОСОБА_1 суму невиключеної заробітної плати без урахування відповідних податків та інших обов'язкових платежів.

Касаційний цивільний суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій стосовно незаконності наказів про відсторонення від роботи та введення режиму простою щодо працівника з огляду на таке.

Статтею 46 КЗпП України передбачено, що відсторонення працівників від роботи власником або уповноваженим ним органом допускається у разі: появи на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння; відмови або ухилення від обов'язкових медичних оглядів, навчання, інструктажу і перевірки знань з охорони праці та протипожежної охорони; в інших випадках, передбачених законодавством. Відсторонення від роботи можливе лише у випадках, що передбачені законодавством. За змістом статті 46 КЗпП України допускається відсторонення працівника або у випадках, перелічених у статті, або в інших випадках, які повинні бути також передбачені певним нормативним документом.

Такої підстави відсторонення, як відмова виконувати розпорядження уповноваженої особи Фонду та вчинення дій, направлених на протидію законним вимогам керівника, нормами статті 46 КЗпП України не передбачено, будь-якого іншого нормативно-правового акта, який би надавав право роботодавцю відсторонювати від посади працівника за невиконання вимог керівника відповідач не зазначив.

Посилання заявника на те, що введення режиму простою для посади позивача обумовлене неможливістю призначення на його посаду іншої особи та відстороненням позивача від роботи, не відповідає вимогам статті 34 КЗпП України.

Разом із тим суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку щодо вирішення позовної вимоги про стягнення з відповідача на користь позивача суми невиключеної заробітної плати.

Касаційний цивільний суд зауважив, що в разі незаконного відсторонення працівника від роботи він має право на отримання середнього заробітку за час вимушеного прогулу, а не частини невиключеної заробітної плати.

Позивач, звертаючись до суду із позовом, просив стягнути невиключену суму середнього заробітку за час вимушеного прогулу у зв'язку з незаконним відстороненням. Суд першої інстанції визнав встановленим, що позивач має право на отримання такої суми, проте помилково зазначив, що вона є частиною невиключеної заробітної плати.

Водночас суди не врахували, що у ПАТ «Банк «Фінанси та Кредит» вже було розпочато процедуру ліквідації, тому задоволення вимог про стягнення з ПАТ «Банк «Фінанси та Кредит» середнього заробітку за час вимушеного прогулу у зв'язку з незаконним відстороненням у будь-який інший спосіб, ніж це передбачено Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», є неможливим.

Постановою Верховного Суду від 01 квітня 2020 року рішення Шевченківського районного суду міста Києва від 30 січня 2019 року та постанову Київського апеляційного суду від 04 липня 2019 року в частині вирішення вимоги про стягнення

середнього заробітку за час вимушеного прогулу скасовано та ухвалено в цій частині нове рішення про відмову в позові; в іншій частині судові рішення залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 квітня 2020 року у справі № 761/12073/18 18 (провадження № 61- 13444св19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88833746>

2. Спори, що стосуються житлових правовідносин

2.1. Інваліди війни та прирівняні до них особи мають право на позачергове отримання житла відповідно до пункту 18 статті 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», проте забезпечення таких осіб житлом можливе лише згідно з черговістю з урахуванням часу взяття на облік та в порядку, передбаченому законодавством

03 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради про визнання відмови в забезпеченні благоустроєним житлом протиправною та зобов'язання позачергового надати благоустроєне безоплатне житло.

Суди встановили, що позивач є інвалідом третьої групи. Із 07 травня 2015 року він набув право на пільгу як інвалід війни категорії «Позачерговий» та включений до черги на отримання житла в позачерговому порядку, а тому має право на отримання житлового приміщення поза чергою відповідно до статті 46 ЖК України.

На його письмове звернення з проханням забезпечити його родину житлом, Виконавчий комітет Івано-Франківської міської ради повідомив про те, що позивач дійсно перебуває на квартирному обліку при Виконавчому комітеті Івано-Франківської міської ради в списках позачергової черги з 07 травня 2015 за № 1165 та в контрольних списках як інвалід війни за № 59. Однак забезпечити його житлом в установленій законом термін 1 – 2 роки Виконком не має можливості у зв'язку з тим, що ця категорія черговиків забезпечується за рахунок коштів державного бюджету, і його житлове питання буде вирішуватись за умови надходження коштів. Крім того, позивач взятий на облік як внутрішньо переміщена особа.

Враховуючи наведене, позивач просив визнати відмову Виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради в забезпеченні благоустроєним житлом протиправною та зобов'язати відповідача позачергово надати йому благоустроєне безоплатне житло. Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено.

Залишаючи без змін рішення суду першої інстанції, апеляційний суд виходив із того, що забезпечення позивача житлом можливе лише згідно з існуючою черговістю з урахуванням часу взяття на облік та в порядку, передбаченому законодавством. Позивач не надав суду доказів наявності переважного права на отримання житла порівняно з іншими особами, які за часом взяття на облік у цьому списку передують позивачу.

З такими висновками судів попередніх інстанцій Верховний Суд погодився з огляду на таке.

Умови та порядок отримання позачергового житла ветеранами та інвалідами війни визначені нормами Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», а також ЖК Української РСР.

Частиною першою статті 46 ЖК Української РСР визначено перелік осіб, яким жилі приміщення можуть бути надані поза чергою. Зокрема, до таких віднесено осіб з інвалідністю внаслідок Другої світової війни і прирівняним до них у встановленому порядку особам протягом двох років з дати прийняття рішення про включення їх до списку на позачергове одержання жилого приміщення, а з них особам з інвалідністю I групи з числа учасників бойових дій на території інших держав – протягом року з визначенням переважного права осіб з інвалідністю внаслідок Другої світової війни і прирівняних до них у встановленому порядку осіб на одержання жилих приміщень перед всіма іншими категоріями позачерговиків.

Відповідно до частини третьої статті 46 ЖК Української РСР громадяни, які мають право на позачергове одержання жилих приміщень, включаються до окремого списку.

Вказане право на отримання житла поза чергою особами з числа учасників бойових дій також закріплене в пункті 14 статті 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Згідно з пунктом 18 частини першої статті 13 цього ж Закону інвалідам війни та прирівняним до них особам (стаття 7) надаються пільги щодо позачергового забезпечення житлом осіб, які потребують поліпшення житлових умов, у тому числі за рахунок жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій. Особи, зазначені в цій статті, забезпечуються жилою площею протягом двох років з дня взяття на квартирний облік, а інваліди I групи з числа учасників бойових дій на території інших країн – протягом року.

Іншого порядку, ніж за датою взяття на облік, у формуванні черговості забезпечення житлом осіб, які користуються певним правом (мають однакові пільги), законодавством не встановлено.

Вирішуючи спір, суди дійшли правильного висновку про те, що позивач має право на позачергове отримання житла відповідно до пункту 18 статті 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», проте забезпечення його житлом можливе лише згідно з існуючою черговістю з урахуванням часу взяття на облік та в порядку передбаченому законодавством.

Постановою Верховного Суду від 28 квітня 2020 року рішення Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 12 квітня 2018 року та постанову Апеляційного суду Івано-Франківської області від 10 липня 2018 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 квітня 2020 року у справі № 344/8248/17-ц (провадження № 61-40928св18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88575082>

2.2. Непроживання особи у квартирі, яка належить їй на праві власності, та факт відсутності її реєстрації в цій квартирі не звільняє особу від обов'язку нести витрати з оплати житлово-комунальних послуг

02 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у попередньому судовому засіданні в порядку письмового провадження справу за позовом об'єднання співвласників багатоквартирного будинку «Житловий комплекс «Віденський» (далі – ОСББ «ЖК «Віденський») до ОСОБА_3 про стягнення заборгованості.

Суди встановили, що ОСОБА_3 є власником квартири, не виконує свої зобов'язань з оплати житлово-комунальних послуг, тому позивач просив стягнути з відповідача заборгованість за період із квітня 2012 року до березня 2014 року, три проценти річних та інфляційну складову боргу.

Рішенням районного суду у задоволенні позову ОСББ «ЖК «Віденський» відмовлено у зв'язку з тим, що позивач не надав доказів на підтвердження укладення з ОСОБА_3 договору про надання житлово-комунальних послуг, обґрунтованого розрахунку заявлених до стягнення сум.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нове рішення про задоволення позову, апеляційний суд виходив із того, що ОСОБА_3 є власником квартири, має обов'язок щодо утримання належної їй квартири і між сторонами спору фактично склалися відносини, що передбачають надання житлово-комунальних послуг.

Касаційний цивільний суд погодився з таким висновком апеляційного суду, зазначивши, що серед обов'язків співвласників багатоквартирного будинку, визначених у статті 7 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», є такі: виконання рішення зборів співвласників; своєчасна оплата спожитих житлово-комунальних послуг.

Таким чином, Закон покладає обов'язок утримання квартири та оплати житлово-комунальних послуг на власника квартири у багатоквартирному будинку.

ОСББ «ЖК «Віденський», яке створено власниками квартир у будинку з метою управління і забезпечення експлуатації нерухомого майна, фактично здійснювало управління вказаним житловим будинком та несло витрати з його утримання, а відповідачка, яка є власником квартири у цьому будинку, не відмовлялась від житлово-комунальних послуг, отримувала їх і не оплачувала їх вартість, а тому наявні підстави для стягнення заявленої позивачем заборгованості

Непроживання відповідачки у квартирі, яка належить їй на праві власності, та факт відсутності її реєстрації у цій квартирі не звільняє від обов'язку нести витрати з оплати житлово-комунальних послуг, які були надані ОСББ «ЖК «Віденський».

Постановою Верховного Суду від 02 квітня 2020 року постанову Апеляційного суду міста Києва від 12 грудня 2018 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 квітня 2020 року у справі № 757/29813/17-ц (провадження № 61-2066св19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88692150>

2.3. Позовні вимоги про визнання безпідставним нарахування заборгованості з оплати за утримання будинку, прибудинкової території та послуг за централізоване опалення не відповідають способу захисту, передбаченому статтею 16 Цивільного кодексу України

08 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у попередньому судовому засіданні у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до Львівського комунального підприємства «Сяйво» (далі – ЛКП «Сяйво») про захист прав споживачів житлово-комунальних послуг, визнання відсутності договірних відносин і зобов'язань у зв'язку з відсутністю договірних відносин, визнання безпідставним нарахування заборгованості з оплати за утримання будинку, прибудинкової території та послуг за централізоване опалення.

Звертаючись із зазначеним позовом, позивачі мотивували його тим, що відносини у сфері надання житлово-комунальних послуг здійснюються виключно на договірній основі, заборгованість власників квартири з оплати комунальних послуг стягується в судовому порядку виключно за наявності укладеної угоди. Отже, відповідно до пункту 1 частини другої статті 21 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» за умови відсутності такого договору ЛКП «Сяйво» як виконавець житлово-комунальних послуг не несло перед позивачами зобов'язань щодо забезпечення вчасного надання житлово-комунальних послуг відповідної якості та кількості, а позивачі – обов'язку щодо сплати за надані послуги.

Відмовляючи у задоволенні позову, районний суд, з висновком якого погодився апеляційний суд, виходив із того, що позовні вимоги про визнання безпідставним нарахування заборгованості з оплати за утримання будинку, прибудинкової території та послуг за централізоване опалення не відповідають способу захисту, передбаченому статтею 16 ЦК України.

За результатами розгляду Верховний Суд залишив судові рішення без змін і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Згідно зі статтею 19 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» відносини між учасниками договірних відносин у сфері житлово-комунальних послуг здійснюються виключно на договірних засадах. Учасниками відносин у сфері житлово-комунальних послуг є: власник, споживач, виконавець, виробник. Виробник послуг може бути їх виконавцем. Виконавцем послуг з централізованого опалення та послуг з централізованого постачання гарячої води для об'єктів усіх форм власності є суб'єкт господарювання з постачання теплової енергії (теплопостачальна організація). Виконавцем послуг з централізованого постачання холодної води та послуг з водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем) для об'єктів усіх форм власності є суб'єкт господарювання, що провадить господарську діяльність з централізованого водопостачання та водовідведення. Особливими учасниками відносин у сфері житлово-комунальних послуг є балансоутримувач та управитель, які залежно від цивільно-правових угод можуть бути споживачем, виконавцем або виробником.

Пунктом 1 частини третьої статті 20 цього Закону визначено, що споживач зобов'язаний укласти договір на надання житлово-комунальних послуг, підготовлений виконавцем на основі типового договору.

Між сторонами формально відсутні договірні відносини, оскільки відповідний договір не укладався, однак доказів про односторонню вину в неукладені договору відповідача позивачі не надали та суд не здобув. Зобов'язання у споживача можуть виникати і за відсутності формальних договірних стосунків.

Що стосується інших позовних вимог, оспорювання правильності нарахування розміру плати за певні види житлово-комунальних послуг (заборгованості за такими), що є різновидом претензії, чинним законодавством як спосіб захисту не передбачений, споживачі вправі в разі пред'явлення до них вимог про стягнення таких нарахувань заперечувати стосовно них з наданням відповідних доказів.

Постановою Верховного Суду від 08 квітня 2020 року заочне рішення Залізничного районного суду м. Львова від 27 січня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Львівської області від 29 листопада 2017 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 квітня 2020 року у справі № 462/5889/16-ц (провадження № 61-909св17) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88749036>

2.4. Непроведення виконавцем періодичної перевірки засобу обліку води не є підставою для неврахування його показників, оскільки забезпечення проведення перевірки є обов'язком виконавця послуг і невиконання ним такого обов'язку не повинно мати негативних наслідків для споживача

29 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до товариства з обмеженою відповідальністю «Інфокс» в особі філії «Інфоксводоканал» (далі - ТОВ «Інфокс» філія «Інфоксводоканал») про скасування нарахованого боргу.

Суди встановили, що між сторонами укладено договір про надання послуг з постачання холодної води і водовідведення гарячої води. Починаючи з 01 липня 2015 року, ТОВ «Інфокс» філія «Інфоксводоканал» почало нараховувати позивачу борг за спожиту холодну воду, посилаючись на те, що ОСОБА_1 як споживач у 2014 році не провів за свій рахунок періодичну перевірку засобів обліку холодної води. Вважаючи такі дії незаконними, ОСОБА_1 просив скасувати нарахований борг; врахувати суму, сплачену за холодну воду з 01 липня 2015 року до 01 квітня 2018 року, до суми боргу; зобов'язати ТОВ «Інфокс» філію «Інфоксводоканал» у подальшому враховувати оплату за водопостачання і водовідведення за АДРЕСА_1 відповідно до квартирних засобів обліку.

Відмовляючи в задоволенні позову, суди попередніх інстанцій виходили із того, що витрати, понесені ліцензіатом на перевірку засобів обліку води, власниками яких є фізичні особи, не передбачені тарифом, що діяв на час виникнення обов'язку, тому

відповідач не повинен за власний рахунок здійснювати перевірку засобів обліку води, які є власністю споживача. Обов'язок по повірці, обслуговуванні, ремонту (у тому числі демонтаж, транспортування та монтаж) квартирних засобів обліку, як і сплата витрат на такі дії, покладений саме на споживачів.

За результатами розгляду Верховний Суд скасував судові рішення і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Порядок надання комунальних послуг, права та відповідальність споживачів і виконавців цих послуг регламентується Правилами надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 року № 630 (далі - Правила № 630).

Пунктами 9, 30, 32 Правил № 630 передбачено, що квартирні засоби обліку води і теплової енергії беруться виконавцем на абонентський облік, а їх періодична перевірка, обслуговування та ремонт (у тому числі демонтаж, транспортування та монтаж) проводяться за рахунок виконавця, до обов'язків якого входить контроль міжповіркових інтервалів, перевірка квартирних засобів обліку, їх обслуговування та ремонт, у той час як обов'язком споживача є своєчасна оплата наданих послуг за цінами і тарифами, встановленими згідно з вимогами законодавства.

Встановивши, що ТОВ «Інфокс» філія «Інфоксводоканал» не контролювало міжповіркові інтервали і не забезпечило проведення перевірки устанавленого у будинку ОСОБА_1 лічильника води, суди неправильно застосували до спірних правовідносин положення Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» і Правил № 630 дійшли помилкового висновку про нарахування боргу згідно з нормативами споживання.

Разом із тим, за наявності у будинку садибного типу засобу обліку холодної води оплата за надані послуги здійснюється згідно з показаннями такого засобу, за винятком випадку виявлення його несправності, що не підлягає усуненню.

Непроведення виконавцем періодичної перевірки засобу обліку води не є підставою для неврахування його показників, так як забезпечення проведення перевірки є обов'язком виконавця послуг і невиконання ним такого обов'язку не повинно мати негативних наслідків для споживача.

Оскільки заборгованість за водопостачання холодної води і водовідведення виникла у ОСОБА_1 у зв'язку з нарахуванням йому оплати за послуги згідно з чинними нормативами споживання, а не за показаннями засобу обліку холодної води, що суперечить пункту 10 Правил № 630, суди першої і апеляційної інстанцій дійшли помилкового висновку про відсутність правових підстав для задоволення позову саме з цих підстав.

Колегія суддів вважає, що оскільки ТОВ «Інфокс», філія «Інфоксводоканал» як виконавець послуг із водопостачання та водовідведення не виконало свій обов'язок щодо перевірки засобів обліку води, а тому порушене право позивача підлягає захисту шляхом зобов'язання ТОВ «Інфокс», філію «Інфоксводоканал» здійснити перерахунок нарахованої оплати послуг за водопостачання і водовідведення за показаннями лічильника, який встановлено в квартирі АДРЕСА_1.

Постановою Верховного Суду від 29 квітня 2020 року рішення Приморського районного суду м. Одеси від 05 вересня 2018 року та постанову Апеляційного суду Одеської області від 12 грудня 2018 року скасовано, позовні вимоги ОСОБА_1 задоволено частково.

Визнано дії товариства з обмеженою відповідальністю «Інфокс» філія «Інфоксводоканал» по нарахуванню боргу незаконними, зобов'язати товариство з обмеженою відповідальністю «Інфокс» філія «Інфоксводоканал» здійснити перерахунок нарахованої оплати послуг з водопостачання і водовідведення за показаннями лічильника, який встановлено в квартирі за адресою: АДРЕСА_1, з 01 липня 2015 року до дня ухвалення рішення; у решті позовних вимог - відмовлено.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 квітня 2020 року у справі № 521/6670/18 (провадження № 61-558св19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89034186>

3. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

3.1. Якщо батько не довів необхідності зміни прізвища дитини, яка від народження проживає з матір'ю та має її прізвище, а також того, що зміна прізвища буде відповідати інтересам дитини, її психологічному та гармонійному розвитку, підстав для зміни прізвища дитини немає

15 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у попередньому судовому засіданні в порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про визначення прізвища дитини, внесення змін до актового запису про народження, усунення перешкод у спілкуванні з дитиною.

Суди встановили, що відповідач народила доньку – ОСОБА_3, батьком дитини є позивач, який сплачує аліменти на її утримання, заборгованості зі сплати аліментів немає.

Дитина проживає з матір'ю, відповідачка чинить позивачу перешкоди у спілкуванні з дитиною, відмовляє у побаченнях, на контакт не виходить, чим порушує його батьківські права та обов'язки. Позивач зазначав, що має належні умови для проживання та виховання доньки – ОСОБА_3, характеризується позитивно, одружений, від цього шлюбу теж має малолітню дитину. У досудовому порядку домовитись про участь позивача у вихованні та спілкуванні з дитиною сторонам не вдалося.

Відмовляючи в задоволенні позову в частині визначення прізвища дитини за прізвищем батька та внесення відповідних змін до актового запису про народження, суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, виходив із недоведеності позову в цій частині, оскільки дитина проживає з матір'ю, більше з нею контактує, має більшу емоційну прив'язаність до матері. ОСОБА_3 виповнилося 5 років, увесь цей час вона живе і позиціонує себе саме з прізвищем «ОСОБА_3». У сучасних реаліях прізвище матері не створює жодного психологічного дискомфорту для дитини

за умови належного виконання батьком своїх обов'язків та його участі у вихованні дитини.

Касаційний цивільний суд погодився з такою позицією судів попередніх інстанцій з огляду на таке.

Відповідно до частини першої статті 135 СК України при народженні дитини у матері, яка не перебуває у шлюбі, у випадках, коли немає спільної заяви батьків, заяви батька або рішення суду, запис про батька дитини у Книзі реєстрації народжень провадиться за прізвищем та громадянством матері, а ім'я та по батькові батька дитини записуються за її вказівкою.

Згідно з частиною п'ятою статті 148 СК України у разі заперечення одним із батьків щодо зміни прізвища дитини спір між ними щодо такої зміни може вирішуватися органом опіки та піклування або судом. При вирішенні спору беруться до уваги виконання батьками своїх обов'язків щодо дитини, а також інші обставини, які засвідчують відповідність зміни прізвища інтересам дитини.

Суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про відсутність підстав для зміни прізвища дитини, оскільки дитина від народження проживає з матір'ю, має прізвище матері «ОСОБА_3», позивач не довів необхідність такої зміни, а також того, що зміна прізвища буде відповідати інтересам, психологічному та гармонійному розвитку дитини. При цьому суди врахували висновок органу опіки та піклування районної державної адміністрації, яким визнано за доцільне не змінювати прізвища малолітньої дитини, враховуючи її емоційний стан, внутрішній дискомфорт і прив'язаність до матері.

Постановою Верховного Суду від 15 квітня 2020 року рішення Згурівського районного суду Київської області від 01 червня 2018 року в незмінній частині та постанову Київського апеляційного суду від 24 січня 2019 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 квітня 2020 року у справі № 365/322/17 (провадження № 61-4097св19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88834060>

3.2. Зміна законодавцем мінімального розміру аліментів, які підлягають стягненню з платника аліментів на одну дитину, не є підставою для зміни розміру аліментів відповідно до статті 192 СК України, але є підставою для зміни мінімального розміру аліментів, зазначених у виконавчому листі у процедурі виконання та стягнення аліментів, та враховується під час визначення суми аліментів або заборгованості

22 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження скаргу заявника (стягувача) – ОСОБА_1 на дії старшого державного виконавця Заводського відділу державної виконавчої служби міста Запоріжжя Головного територіального управління юстиції у Запорізькій області Шавлукової Заіри Арсенівни (далі – старший державний виконавець), заінтересована особа (боржник) – ОСОБА_2.

Суди встановили, що рішенням районного суду від 2004 року стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 аліменти на утримання сина – 100 грн щомісяця до його повноліття та 50 грн щомісяця на утримання дружини до досягнення дитиною трьохрічного віку. Рішенням районного суду від 2006 року збільшено розмір аліментів на утримання сина до 150 грн щомісяця, до досягнення дитиною 18 років. Рішенням районного суду в липні 2014 року збільшено розмір аліментів, які стягуються з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1, до 500 (п'ятсот) грн щомісяця, починаючи з дня набрання рішенням суду законної сили і до досягнення сином повноліття.

У провадженні старшого державного виконавця знаходиться виконавче провадження за виконавчим листом, який видав районний суд. У боржника є значна заборгованість. На думку скаржника, обрахунок заборгованості боржника у вказаному виконавчому провадженні здійснюється виконавцем виключно з рахунку 500 грн на місяць, що є протиправним, порушує права неповнолітнього та не відповідає приписам частини першої статті 71 Закону України «Про виконавче провадження» та частини другої статті 182 СК України.

Ухвалою районного суду, яка залишена без змін постановою апеляційного суду, скаргу на дії державного виконавця залишено без задоволення.

Постанова апеляційного суду мотивована тим, що внесення змін до чинного законодавства щодо визначення мінімального розміру стягуваних на одну дитину аліментів не є підставою для зміни розміру аліментів, призначених (стягнутих) на підставі рішень судів, постановлених до набрання цими змінами чинності. Підставою для здійснення виконавчого провадження щодо стягнення аліментів може бути лише виконавчий лист, виданий на підставі певного рішення суду, постановленого у цивільній справі про стягнення аліментів. Наведене виключає можливість будь-якої зміни розміру аліментів, визначеного рішенням суду, на підставі постанови державного виконавця в межах виконавчого провадження. Ухвала районного суду мотивована тим, що дії державного виконавця відповідають вимогам Закону України «Про виконавче провадження».

Однак колегія суддів Касаційного цивільного суду не погодилась із таким висновком судів попередніх інстанцій з огляду на таке.

Відповідно до частини другої статті 182 СК України, до якої внесено зміни Законом України від 17 травня 2017 року № 2037- VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку стягнення аліментів» розмір аліментів має бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини. Мінімальний розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Зміна законодавцем мінімального розміру аліментів, які підлягають стягненню з платника аліментів на одну дитину, не є підставою для зміни розміру аліментів відповідно до статті 192 СК України, але є підставою для зміни мінімального розміру аліментів, зазначеного у виконавчому листі у процедурі виконання та стягнення аліментів, та враховується під час визначення суми аліментів або заборгованості.

Законом України від 03 липня 2018 року № 2475-VIII частину першу статті 71 Закону України «Про виконавче провадження» доповнено абзацом другим, згідно з яким передбачено, що виконавець стягує з боржника аліменти у розмірі, визначеному виконавчим документом, але не менше мінімального гарантованого розміру, передбаченого Сімейним кодексом України. Тобто законодавством передбачений механізм, який надає можливість забезпечити виплату аліментів у розмірі не нижче мінімального гарантованого розміру, передбаченого СК України, навіть за наявності постановлених раніше судових рішень про стягнення аліментів у розмірі нижчому, ніж мінімальний гарантований розмір аліментів, встановлений законом на час стягнення.

Таким чином, виконавець повинен стягувати з боржника аліменти у розмірі, визначеному виконавчим документом, але не менше мінімального гарантованого розміру, передбаченого Сімейним кодексом України.

Отже, вимоги скарги заявника є правомірними і підлягають задоволенню.

Постановою Верховного Суду від 22 квітня 2020 року ухвалу Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 07 травня 2019 року та постанову Запорізького апеляційного суду від 16 липня 2019 року скасовано.

Скаргу ОСОБА_1 на дії старшого державного виконавця Заводського відділу державної виконавчої служби міста Запоріжжя Головного територіального управління юстиції у Запорізькій області Шавлукової Заіри Арсенівни, заінтересована особа – ОСОБА_2, задоволено, визнано дії старшого державного виконавця щодо обчислення розміру заборгованості зі сплати боржником у виконавчому провадженні ОСОБА_2 протиправними, зобов'язано старшого державного виконавця здійснити розрахунок існуючої заборгованості за періодичними платежами з аліментних зобов'язань боржника у виконавчому провадженні відповідно до приписів частини першої статті 71 Закону України «Про виконавче провадження», частини другої статті 182 СК України з 28 серпня 2018 року.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 квітня 2020 року у справі № 335/3166/14-ц (провадження № 61-15901св19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88909519>

3.3. Факт реєстрації нерухомого майна, придбаного у період шлюбу, на ім'я одного з подружжя не означає, що воно належить лише особі на ім'я якої зареєстроване. Таке майно є спільною сумісною власністю подружжя, а тому, відчуження частки цього майна на публічних торгах без згоди іншого з подружжя порушує право останнього як співвласника на вільне користування і розпорядження нерухомим майном

1 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Державного підприємства «СЕТАМ» (далі – ДП «СЕТАМ»), ОСОБА_2, треті особи: приватний виконавець виконавчого округу Львівської області Маковецький З. В., ОСОБА_3, приватний нотаріус Львівського міського нотаріального

округу Барбуляк Х. М., про визнання недійсними електронних торгів, визнання протоколу та акта недійсними, визнання свідоцтва недійсним.

Суди встановили, що позивачка та ОСОБА_3 перебували у зареєстрованому шлюбі з липня 2008 року до квітня 2017 року.

В липні 2011 року чоловік купив квартиру, підписання та виконання договору купівлі-продажу якої було здійснене за письмовою згодою дружини.

Згідно з рішенням районного суду в 2016 році з ОСОБА_3 стягнуто на користь ОСОБА_7 48 000,00 дол США заборгованості за договором позики. З метою примусового виконання вказаного рішення суду приватний виконавець відкрив виконавче провадження та наклав арешт на все рухоме та нерухоме майно боржника, зокрема описано та арештовано квартиру, яку в 2017 році згідно з протоколом проведення електронних торгів ДП «СЕТАМ» реалізовано ОСОБА_2. Відповідно до свідоцтва, виданого на підставі акта про проведення електронних торгів, ОСОБА_2 належить на праві власності спірна квартира. Однак позивач не була повідомлена про проведення електронних торгів щодо відчуження цієї квартири і своєї згоди не надавала.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, виходив з його доведеності та обґрунтованості. Суд вказав, що спірна квартира була придбана відповідачем в 2011 році під час перебування у шлюбі з позивачкою, вона надавала свою згоду на купівлю цієї квартири. Майно в цьому разі є спільною сумісною власністю подружжя та належить чоловікові і дружині в рівних частках з моменту його придбання. За таких обставин відчуження належної позивачці частки у квартирі на публічних торгах без її згоди порушує її право як співвласника цього майна на вільне користування і розпорядження ним, що є неприпустимим.

За результатами розгляду Верховний Суд залишив судові рішення без змін і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Відповідно до статті 41 Конституції України та частини першої статті 321 ЦК України право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні.

У статті 60 СК України закріплено, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу). Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Таке ж положення містить і стаття 368 ЦК України.

У частині першій статті 68 СК України передбачено, що розірвання шлюбу не припиняє права спільної сумісної власності на майно, набуте за час шлюбу.

Відповідно до статті 65 СК України дружина, чоловік розпоряджаються майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, за взаємною згодою. При укладенні договорів одним із подружжя вважається, що він діє за згодою другого з подружжя. Дружина, чоловік має право на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що укладений другим із подружжя без її, його згоди, якщо

цей договір виходить за межі дрібного побутового. Для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово. Згода на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути нотаріально засвідчена. Договір, укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї, створює обов'язки для другого з подружжя, якщо майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї.

Згідно з частиною третьої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження» у разі звернення стягнення на об'єкт нерухомого майна виконавець здійснює в установленому законом порядку заходи щодо з'ясування належності майна боржнику на праві власності, а також перевірки, чи перебуває це майно під арештом.

Виконавець перед вирішенням питання про звернення стягнення на нерухоме майно боржника повинен з'ясувати питання, чи не володіє він даним нерухомим майном спільно з іншими особами, після чого вирішувати питання про визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами.

Приватний виконавець виконавчого округу Львівської області Маковецький З. В. тільки пересвідчився в тому, що квартира зареєстрована на боржника, і не з'ясував його сімейний стан та не встановив, чи придбана квартира в період шлюбу.

Ураховуючи, що спільна квартира є спільною сумісною власністю ОСОБА_1 та ОСОБА_3 як така, що придбана у період шлюбу, відчуження належної позивачу частки у квартирі на електронних торгах без її згоди є порушенням прав позивача як співвласника вказаного майна. Хоча цю квартиру було зареєстровано лише на чоловіка, проте факт реєстрації спільного нерухомого майна на ім'я одного з подружжя не означає, що воно належить лише цій особі.

Постановою Верховного Суду від 01 квітня 2020 року рішення Залізничного районного суду м. Львова від 21 грудня 2018 року та постанову Львівського апеляційного суду від 13 червня 2019 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 квітня 2020 року у справі № 462/518/18 (провадження № 61-13422св19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88574949>

4. Спори, щодо захисту права власності

4.1. Здійснення особою перепланувань у належній йому на праві власності квартирі, які не передбачають втручання у конструктивні елементи будівлі, не потребують отримання відповідних дозвільних документів на проведення таких робіт

28 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: інспекція державного архітектурно-будівельного контролю Чернівецької міської ради, ОСОБА_3, щодо зобов'язання

ОСОБА_2 усунути перешкоди у користуванні майном шляхом приведення квартири у попередній стан за власний рахунок.

Суди встановили, що позивач є власником 2/3 частин квартири. Власником іншої 1/3 частини вказаної квартири є ОСОБА_3.

Власником сусідньої з позивачем квартири, в якій було самочинно здійснено реконструкцію жилого приміщення із зміною цільового призначення та в якій провадиться торговельна діяльність з продажу легкозаймистих товарів за відсутності пожежної сигналізації, є відповідач.

Рішенням районного суду позов задоволено.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано з ухваленням нового рішення про відмову в задоволенні позову.

Постанова апеляційного суду мотивована тим, що відповідно до статей 391, 396 ЦК України позов про усунення порушень прав, не пов'язаних із позбавленням володіння, підлягає задоволенню у разі, якщо позивач доведе, що він є власником або особою, яка володіє майном (має речове право) з підстави, передбаченої законом або договором, і що діями відповідача, не пов'язаними з позбавленням володіння, порушується його право власності чи законного володіння. Позивачем не доведено належними та допустимими доказами факту порушення її права на користування квартирою АДРЕСА_2 внаслідок здійснення ОСОБА_2 будівельних робіт з перепланування квартири АДРЕСА_1.

Із цим висновком суду апеляційної інстанції Верховний Суд погодився з огляду на таке.

Статтею 41 Конституції України встановлено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. Право власності є непорушним. Частиною першою статті 320 ЦК України передбачено, що власник має право використовувати своє майно для здійснення підприємницької діяльності, крім випадків, встановлених законом.

Власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном (частина перша статті 391 ЦК України). Відповідно до частини другої статті 383 ЦК України власник квартири може на свій розсуд здійснювати ремонт і зміни у квартирі, наданій йому для використання як єдиного цілого, – за умови, що ці зміни не призведуть до порушень прав власників інших квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку та не порушать санітарно-технічних вимог і правил експлуатації будинку.

Відповідно до статті 152 ЖК УРСР виконання власниками робіт з переобладнання та перепланування жилого будинку і жилого приміщення приватного житлового фонду, які не передбачають втручання в несучі конструкції та/або інженерні системи загального користування, не потребує отримання документів, що дають право на їх виконання. Після завершення зазначених робіт введення об'єкта в експлуатацію не потребується.

Розділом 3 Державних будівельних норм України А.2.2-3-2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво» перебудова введеного в експлуатацію в установленому порядку об'єкта будівництва, що передбачає зміну його геометричних

розмірів, у наслідок чого відбувається зміна основних техніко-економічних показників, поліпшення умов експлуатації відноситься до реконструкції.

До перепланування відносяться ремонтно-будівельні роботи, що проводяться за відповідними проектами із зміною фізичних параметрів цих приміщень, знесенням або перенесенням внутрішніх легких некапітальних перегородок, улаштуванням нових елементів і деталей, прорізів без втручання у зовнішні стіни, міжповерхові перекриття та інші несучі конструкції жилого будинку з метою підвищення благоустрою та поліпшення умов проживання без обмеження інтересів інших громадян, які проживають у цьому будинку або приміщенні.

Установлено, що відповідач здійснив перепланування його квартири, зокрема демонтував перегородку, втручався в конструктивні елементи будівлі не здійснювалось. Вказане перепланування квартири відповідає державним стандартам будівельних норм та правилам щодо безпечної експлуатації.

Таким чином, здійснені відповідачем у належній йому на праві власності квартирі перепланування, які не передбачали втручання у конструктивні елементи будівлі, не потребували отримання відповідних дозвільних документів на проведення таких робіт.

Апеляційний суд дійшов обґрунтованих висновків про відмову у задоволенні позовних вимог за тих обставин і підстав, з якими позивач пов'язує порушення своїх прав і можливість їх відновлення із застосуванням способу захисту, який полягає у зобов'язанні відповідача привести приміщення належної йому квартири у попередній стан.

Постановою Верховного Суду від 22 квітня 2020 року постанову Апеляційного суду Чернівецької області від 07 серпня 2018 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 квітня 2020 року у справі № 727/11479/17 (провадження № 61-44094св18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89006382>

4.2. Позов про визнання права власності за набувальною давністю не може заявляти особа, яка володіє ним за волею власника і завжди знала, хто є власником цього майна

28 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до Полтавської міської ради про визнання право власності за набувальною давністю по S частини квартири.

Суди встановили, що на підставі ордера, виданого районною Радою депутатів трудящих у грудні 1969 року, ОСОБА_4 та членам його сім'ї – ОСОБА_5, ОСОБА_7, ОСОБА_2 надано право на вселення та реєстрацію у квартирі. Житловий будинок, у якому розташована спірна квартира, перебуває на балансі ТОВ «Укртехреєстр», яке з січня 2017 року перебуває в стані припинення. Позивачі посилались на те, що вказаний будинок не прийнято до комунальної власності міста, вони позбавлені можливості у

встановленому законом порядку приватизувати квартиру, у якій проживають, просили визнати за ними право власності за набувальною давністю по S частини квартири.

Відмовляючи у задоволенні позову, районний суд, з висновком якого погодився й апеляційний суд, виходив із того, що позивачі не набули права власності на спірне житлове приміщення, водночас за життя первісного квартиронаймача набули право користування спірною квартирою, і це право ніким не оспорювалось.

З таким висновком судів попередніх інстанції Верховний Суд погодився з огляду на таке.

Частиною першою статті 344 ЦК України встановлено, що особа, яка добросовісно заволоділа чужим майном і продовжує відкрито, безперервно володіти нерухомим майном протягом десяти років або рухомим майном протягом п'яти років, набуває право власності на це майно (набувальна давність), якщо інше не встановлено цим Кодексом.

Володіння є добросовісним, якщо особа при заволодінні чужим майном не знала і не могла знати про відсутність у неї підстав для набуття права власності; володіння визнається відкритим, якщо особа не приховувала факт знаходження майна в її володінні. Володіння визнається безперервним, якщо воно не переривалось протягом всього строку набувальної давності.

Разом із цим добросовісність свідчить про те, що володільць майна не знав і не міг знати про те, що він володіє чужим майном, тобто ті обставини, які обумовили його володіння, не давали і не могли давати володільцю сумніву щодо правомірності його володіння майном.

Таким чином, давність володіння є добросовісною, якщо особа при заволодінні майном не знала і не повинна була знати про відсутність у неї підстав для набуття права власності.

За набувальною давністю може бути набуто право власності на нерухоме майно, яке не має власника, або власник якого невідомий, або власник відмовився від права власності на належне йому нерухоме майно та майно, що придбане добросовісним набувачем і у витребуванні якого його власнику було відмовлено.

Позов про визнання права власності за давністю володіння не може заявляти особа, яка володіє майном за волею власника і завжди знала, хто є власником.

Враховуючи, що позивачі не набули права власності на спірне житлове приміщення, натомість за життя первісного квартиронаймача набули право користування спірною квартирою і це право ніким не оспорювалось, та приймаючи до уваги те, що сам по собі факт користування позивачами цим майном не є підставою для виникнення у них права власності за набувальною давністю, суди дійшли обґрунтованого висновку, що у позивачів немає підстав для набуття права власності на вказане майно відповідно до статті 344 ЦК України.

Постановою Верховного Суду від 28 квітня 2020 року рішення Київського районного суду м. Полтави від 12 червня 2018 року та постанову Апеляційного суду Полтавської області від 22 серпня 2018 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 квітня 2020 року у справі № 552/1354/18 (провадження № 61-44893св18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89006375>

5. Спори, щодо відшкодування шкоди завданої джерелом підвищеної небезпеки

5.1. Хоча кінь чи інша свійська тварина не є джерелом підвищеної небезпеки, проте особа, яка її утримує, повинна відшкодувати в повному обсязі завдану їй твариною шкоду іншій особі або її майну відповідно до статті 12 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження»

01 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до ОСОБА_3 про відшкодування майнової та моральної шкоди, заподіяної внаслідок дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП).

Суди встановили, що позивачі разом із сином ОСОБА_6, який перебував за кермом автомобіля TOYOTA Auris, рухаючись автодорогою Київ – Чоп у темну пору доби здійснили наїзд на коня, який раптово вибіг на проїзну частину дороги, після чого автомобіль з'їхав у кювет та врізався у дерево. Внаслідок цієї ДТП ОСОБА_1 отримав легкі тілесні ушкодження, ОСОБА_2 – тяжкі тілесні ушкодження, а їхній син ОСОБА_6 від отриманих травм помер у лікарні. У зв'язку з викладеним позивачі просили визнати коня, прив'язаного біля автомобільної дороги Київ – Чоп, без належного нагляду за ним власника ОСОБА_3, таким, що став джерелом підвищеної небезпеки для життя і здоров'я позивачів та їх сина у результаті ДТП; стягнути з відповідача на користь ОСОБА_1 завдану в результаті ДТП матеріальну шкоду, що полягає у витратах, понесених ним на лікування дружини – ОСОБА_2, моральну шкоду, завдану смертю сина, і за заподіяння йому легких тілесних ушкоджень; стягнути з ОСОБА_3 на користь ОСОБА_2 моральну шкоду, завдану смертю сина, і за заподіяння їй тяжких тілесних ушкоджень у результаті ДТП.

Рішенням міськрайонного суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

За результатами розгляду Верховний Суд прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Стаття 1187 ЦК України містить визначений перелік тварин, які є джерелом підвищеної небезпеки, однак кінь до вказаного переліку не належить, оскільки він є домашньою свійською твариною.

З урахуванням аналізу вказаних норм законодавства кінь не є джерелом підвищеної небезпеки, тому суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку щодо відмови у задоволенні позовної вимоги позивачів щодо визнання коня, який належав відповідачу, таким, що створив джерело підвищеної небезпеки для життя і здоров'я людей.

Разом з тим колегія суддів Верховного Суду не погодилася з висновками судів щодо відмови у задоволенні позову про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, оскільки відповідальність за завдану позивачам шкоду може виникати з інших правових підстав.

Розглядаючи позов про відшкодування шкоди, суди повинні мати на увазі, що шкода, заподіяна особі і майну громадянина, підлягає відшкодуванню в повному обсязі

особою, яка її заподіяла, за умови, що дії такої особи були неправомірними, між ними і шкодою є безпосередній причинний зв'язок та є вина зазначеної особи.

Згідно з частинами першою та другою статті 180 ЦК України тварини є особливим об'єктом цивільних прав, на них поширюється режим речі, а правила поведіння з тваринами встановлюються законом.

Таким законом є, зокрема, Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», у статті 9 якого визначено, що особа, яка утримує домашню тварину, зобов'язана супроводжувати домашню тварину поза місцями її постійного утримання. А також особа, яка супроводжує домашню тварину, зобов'язана забезпечити безпеку сторонніх людей і тварин, а також майна від заподіяння шкоди супроводжуваною домашньою твариною, безпеку дорожнього руху при проходженні з домашньою твариною біля транспортних шляхів і при їх переході шляхом безпосереднього контролю за її поведінкою. Крім того, фізичні та юридичні особи, які утримують домашніх тварин, зобов'язані не допускати порушень прав і законних інтересів інших фізичних і юридичних осіб.

Згідно з частиною четвертою статті 12 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» шкода, заподіяна особі або майну фізичної особи, а також шкода, заподіяна майну юридичної особи твариною, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її утримує.

Проте ані суд першої інстанції, ані суд апеляційної інстанції на вказані норми законодавства уваги не звернули та дійшли помилкового висновку стосовно того, що відповідач у справі не повинна нести відповідальності за шкоду, завдану позивачам.

Постановою Верховного Суду від 01 квітня 2020 року рішення Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області від 15 лютого 2019 року та постанову Житомирського апеляційного суду від 13 травня 2019 року в частині відшкодування матеріальної та моральної шкоди скасовано, справу в цій частині направлено на новий розгляд до суду першої інстанції; у частині визнання коня таким, що є джерелом підвищеної небезпеки, судові рішення залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 01 квітня 2020 року у справі № 285/4411/18 (провадження № 61-11601св19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88739456>

6. Спори, що виникають з питань щодо застосування обмежувального припису

6.1. При вирішенні питання про застосування обмежувального припису суд на підставі установлених обставин справи та оцінки факторів небезпеки (ризиків) щодо вчинення домашнього насильства має оцінити пропорційність втручання у права і свободи особи з урахуванням того, що ці заходи пов'язані із протиправною поведінкою такої особи

28 квітня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у попередньому судовому засіданні у порядку письмового провадження справу за заявою ОСОБА_1 про видачу обмежувального припису.

Суди встановили, що ОСОБА_1 та ОСОБА_2 перебували у зареєстрованому шлюбі, від якого мають сина і дочку. ОСОБА_2 участі в утриманні дітей не приймає, ухиляється від виконання своїх батьківських обов'язків, ініціює постійні сварки, здійснює протиправні дії та насильство у сім'ї, що стало підставою її неодноразових звернень до правоохоронних органів: стосовно ОСОБА_2 складено протоколи за статтею 173-2 КУпАП (вчинення домашнього насильства; відкрито кримінальні провадження за частиною другою статті 126 КК України та за статтею 125 КК України.

Посилаючись на ці обставини, ОСОБА_1 просила видати обмежувальний припис щодо ОСОБА_2 строком на 6 місяців.

Рішенням районного суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, заяву задоволено частково: видано обмежувальний припис у вигляді заходів тимчасового обмеження прав ОСОБА_2 та покладено на нього на строк 6 місяців такі обов'язки:

- заборонено ОСОБА_2 особисто і через третіх осіб розшукувати ОСОБА_1, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому ОСОБА_2, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;
- заборонено ОСОБА_2 вести листування, телефонні переговори з ОСОБА_1, контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Касаційний цивільний суд не погодився в повній мірі з таким висновком судів з огляду на таке.

До спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належить обмежувальний припис стосовно кривдника (пункт 2 частини 1 статті 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Відповідно до частин 1, 2 статті 321 ЦК України право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом.

Тлумачення цих норм дає підстави для висновку, що тимчасове обмеження права власності кривдника з метою забезпечення безпеки постраждалої особи шляхом встановлення судом обмежувального припису у порядку, визначеному Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», є легітимним заходом втручання у права та свободи особи. При вирішенні питання щодо застосування такого заходу суд на підставі установлених обставин справи та оцінки факторів небезпеки (ризиків) щодо вчинення домашнього насильства має оцінити пропорційність втручання у права і свободи особи з урахуванням того, що ці заходи пов'язані із протиправною поведінкою такої особи.

Касаційний цивільний суд, враховуючи принцип пропорційності, відповідність вимог заявника щодо застосування заходів тимчасового обмеження прав кривдника частини 2 статті 26 зазначеного Закону, дійшов висновку про те, що вимоги заявника про видачу обмежувального припису у вигляді заходів тимчасового обмеження прав щодо заборони кривднику перебувати у квартирі – місці проживання заявника, заборони кривднику наближатися на визначену відстань до 2 км до цього місця проживання підлягають задоволенню.

Водночас, ураховуючи вичерпність переліку заходів тимчасового обмеження прав кривдника у формі встановлення судом обмежувального припису, визначених у частині 2 статті 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», вимога про усунення перешкод у користуванні зазначеною квартирою шляхом негайного виселення кривдника задоволенню не підлягає.

Постановою Верховного Суду від 28 квітня 2020 року рішення Деснянського районного суду міста Києва від 02 жовтня 2019 року та постанову Київського апеляційного суду від 20 листопада 2019 року в частині відмови у задоволенні вимог заяви ОСОБА_1 про видачу обмежувального припису щодо заборони ОСОБА_2 перебувати у місці проживання (перебування) заявниці - у квартирі АДРЕСА_1, заборони йому наблизитися на визначену відстань до 2 км до місця проживання за цією адресою скасовано, ухвалено в цій частині нове рішення про задоволення заяви. У частині відмови у задоволенні вимог заяви ОСОБА_1 про видачу обмежувального припису щодо усунення перешкод ОСОБА_1 у користуванні квартирою АДРЕСА_1 шляхом виселення ОСОБА_2 судові рішення змінено з викладенням їх мотивувальної частини у редакції цієї постанови.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 квітня 2020 року у справі № 754/11171/19 (провадження № 61-21971св19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89034240>

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за квітень 2020 року / упоряд. правове управління (IV) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 27 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

fb.com/supremecourt.ua

t.me/supremecourtua